

RANUA 1 Kolonenäke

Kivikautisen asuinpaikan  
ympäristössä olevan pyyntikuopan  
koekaivaus

Simo Vanhatalo 2001

Kohteen nimi: Kolonenäke  
 Muinaisjäänöslaji: kivikautinen asuinpaikka (tuhoutunut) ja pyyntikuoppa  
 Inventointinumbero: 1  
 Lääni: Lapinlääni  
 Kunta, kunnanumbero: Ranua, 683  
 Kylä, kylänumbero: Ranua, 402  
 Tila, rek.no: Rytiniemi, 02:109  
 Kiinteistötunnus: 683-402-0002-0109  
 Maanomistaja: Juha ja Riitta Juutinen  
 Katuosoite: Vilniläntie 4 C  
 Postinumbero, -toimipaikka: 97700 Ranua

Gt-kartta: 13  
 Peruskartta: 352404 Ranua

Peruskoordinaatit: X: 7315959 ±2m  
 Y: 3478241 ±2m  
 Z: 145-147 m mpy  
 Yhtenäiskoordinaatit: Xy: 7315959 Yy: 3478241

Rahoittaja: Museovirasto, koekaivausrühmä  
 Tutkimusaika: 26.6.2001  
 Tutkimustapa: koekaivaus, koekuopat  
 Tutkimusala / kaivausala: 40/1 m<sup>2</sup>  
 Kaivauksenjohtaja: Simo Vanhatalo, HuK  
 Piirtäjä: Jyri Saukkonen, FM  
 Tutkimusavustaja: -  
 Kaivajat: 0

Kaivauslöydöt: -  
 Valokuvat: 120890-120900, luettelo s. 4, kuvat s. 8-9  
 Diat: -

Gt-karttaote: GT 13, 1:200000, pain. 2000, s. 5  
 Peruskarttaote: PK 352404 Ranua, 1:20000, pain. 1992, s. 6  
 Kartat: Yleiskartta 1:1000, A4, s. 7  
 Karttaotteet: -

Liitteet: -

Aikaisemmat kaivaukset: Aarne Europaeus (Äyräpää) 1922  
 inventoinnit: Hannu Kotivuori 1990  
 tarkastukset: Oiva Keskitalo 1966, Markku Torvinen 1984  
 muut tutkimukset: Kotivuori & Torvinen 1992. Rovaniemen seudun kiinteät muinaisjäänökset. Julkaisu n:o 122, Sarja A, s. 119)  
 muut tiedot: MV kirje 84/304/2000 18.4.2001  
 löydöt: KM 7891 (Kalle Nurmela löytö, diar. 10.9.1921), KM 8058:1-70 (A. Europaus kaiv. 1922, diar. 19.9.1922, KM 17149:1-6 (O. Keskitalo tark. 1966, diar. 10.11.1966), KM 22681 (Armas Laivamaan löytö, diar. 6.2.1985), KM 22682 (M. Torvinen tark. 1984, diar. 6.2.1985), KM 26476 (H. Kotivuori inv. 1990, diar. ???)

Lähistön muinaisjäänökset: Ranua 5 Pirttisaari ja Ranua 7 Kotiranta (ks. SKL-luettelo)  
 Lähistön löydöt: KM 17623 (Ranua 5 Pirttisaari), KM 17059:1-7, KM 22683:1-2 (Ranua 7 Kotiranta)

## TUTKIMUSPERUSTE

Kohde tutkittiin kivikautiselle asuinpaikalle ja pyyntikuoppa-alueelle rakennettavan omakotitalon takia. Lisäksi selvitettiin kuinka paljon alueen itäosassa on vielä muinaisjäännöistä jäljellä. Koekaivauksen aikana selvisi, että rakennuttaja oli mennyt konkurssiin ja koko omakotitalon rakennushanke peruuntui.

## KOHTEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Kolonenäkkeen laaja muinaisjäännösalue ulottuu lännestä Kangasojan eteläpuolella olevan hautausmaalta itään, Ranuanjärven Rytiniemeen. Alueen koko on noin 500 m x 60 m.

Kolonenäke on länsi-itä-suuntainen hiekkaharju, jota ympäröi alava järvi- ja suoalue. Alueen länsiosassa on hautausmaa ja itäosassa Ranuanjärven työntävä Rytiniemi, jonka eteläpuolella on hiekkarantainen Multilahti. Harjanteella kasvaa mäntymetsää ja rannan läheisyydessä se muuttuu sekametsäksi. Muinaisjäännöksiä on ollut lähes koko harjun alueella, noin 500 metrin matkalla (ks. H. Kotivuoren inventointikertomus v. 1990, alueet a-b).

Muinaisjäännösalueen länsiosa on tuhoutunut lähes kokonaan soranotossa ja keskiosa Ranua-Juotasniemi -maantien rakennustöissä. Kesän 2001 ko. tienreunaan rakennettiin kevyenliikenteenväylä. Muinaisjäännösalueen itäosassa on vanha hiekanottoalue, joka on ollut käytössä jo 1920-luvulla. A. Äyräpää kaivoi tällä itäisellä alueella vuonna 1922.

## KAIVAUSMENETELMÄT

Tutkimusalueen itäosan säilyneeseen pyyntikuoppaan kaivettiin 5 kpl 30 x 30 cm:n suuruista koekuoppaa, joista 1 sijoitettiin kuopan keskiosaan ja muut 4 kuopan valliin sekä sen ulkopuolelle. Koekuoppien syvyydet olivat 30-45 cm.

Tutkimusalueen ympäristöä kartoitettiin DGPS-laitteen (tarkkuus < ±1 m) avulla. Paikantimen tiedot liitettiin myöhemmin jälkitöiden aikana perus- ja kaavakarttoihin. Vuoden 2001 yleiskarttaan merkittiin myös Äyräpään kaivausalueet ja Keskitalon tutkimusten havaintotiedot.

Koekuopista ei piirretty tasokarttoja, koska niissä ei näkynyt mitään muinaisia asuinpaikkakerrostumia. Tutkimusalueelta otettiin 11 mustavalkovalokuvaa.

Kaivausvälineinä käytettiin lapioita turpeen poistossa ja lastoja hiekkakerroksia kaivettaessa. Lähistön kaikki mahdolliset avoimet maanpinnat tarkastettiin. Kaivausten lopussa kaikki koekuopat peitettiin.

Alueen maaston tarkastelussa havaittiin, että vanhan sorakuopan reunat noudattelivat keskimäärin samoja muotoja kuin Keskitalo oli vuonna 1966 kartoittanut. Muinaisjäännöksen rippeet olivat säilyneet siis melko hyvin, mutta Äyräpään v. 1922 rauhoitetuksi ehdottamasta alueesta oli jäljellä vain itäisin pyyntikuoppa (ks. yleiskartta).

Pyyntikuopan mitat olivat 6 x 5.3 m vallin ulkoreunoista mitattuna ja sisäreunan halkaisija oli noin 3.5 m. Kuoppa oli siis hieman soikeahko länsi-itä -suuntaan. Kuopan syvimmän kohdan halkaisija oli noin 1.5 m ja sen syvyys oli noin 0.5 m. Pyyntikuopan keskellä kasvoi kuusi, jonka tyven läpimitta oli 35 cm ja sen vieressä haapa, jonka vastaava mitta oli 30 cm. Koekuopissa oli 7-15 cm:n paksun turvekerroksen alla 5-15 cm paksu harmaa huuhtoutumiskerros. Näiden havaintojen perusteella kuoppaa ei voi pitää resanttina.

Pyyntikuopan itäisimmästä koekuopasta, noin 20 cm:n syvyydestä löytyi yksi kvartsi-iskos. Pyyntikuopan läheisyydessä vanhan hiekkakuopan reunan paljaan maan pinnalta ja kesämökin pihalta löytyi muutamia kvartsi-iskoksia (ks. yleiskartta). Pyyntikuopan kohdalla maaperä oli ruosteensuskeaa soraa, jossa ei näkynyt mitään muinaisen asumisen aiheuttamia maavärjäytymiä. Pyyntikuopan rakennetta ei voitu selvittää lyhyen kaivausajan ja muutaman koekuopan avulla.

#### LÖYDÖT JA LÖYTÖMÄÄRÄT

Alueelta löytyi muutamia kvartsi-iskoksia pintalöytöinä ja vain yksi koekuopasta. Kvartsi-iskokset olivat selkeästi kivikautiseen aineistoon kuuluvia. Löytöjen vähyyden ja tavanomaisuuden takia iskoksia ei otettu Kansallismuseon kokoeelmiin.

#### YHTEENVETO

Kolonenäkkeen pienialaisen koekaivauksen perusteella voidaan todeta, että kivikautisen asuinpaikasta on jäljellä vain pieni osa. Sorakuopan reunat ovat säilyneet suunnilleen samanlaisina kuin ne olivat vuonna 1966, jolloin Oiva Keskitalo teki alueen tarkastuksen. Äyräpään v. 1922 tutkima ja rauhoittama alue on tuhoutunut lähes kokonaan. Pyyntikuopasta ainoastaan itäisin on säilynyt, mutta yksistään sen rauhoittaminen ei liene tarpeellista. Tämän koekuopin tutkittu pyyntikuoppa vastaa kooltaan ja muodoltaan muita tunnettuja pyyntikuoppia. Pyyntikuopan ajoittuminen kivikauteen on epävarmaa, koska pelkästään kvartsien käyttö ajoittamiseen on kyseenalaista. Pyyntikuopat voivat olla historialliseltakin ajalta, mutta ne on kaivettu paikalla olleen kivikautisen asuinpaikan kohdalle peurojen ja hirvien luontaiselle kulkureitille.

Vuoden 2001 kvartsilöydöt viittaavat kivikautisen asuinpaikan jatkuneen aivan niemen itäosaan asti. Aikaisempi kiviesineiden löytöalueet ja Äyräpään tutkimat tulisi sijaitsevat kuitenkin länemmäksi, harjun korkeimmalle kohdalle. Kolonenäkkeen kivikautinen asuinpaikan ydinosa on tuhoutunut jo 1900-luvun alkupuolen soranotossa ja mahdollisesti vielä lisää vedenottamon rakentamisen yhteydessä.

Kolonenäkkeen itäosan muinaisjäännöksen yksittäisen pyyntikuopan ja kivikautisen asuinpaikan rippeiden suojelu ei ole tarpeellista. Nykyisen kesämökin omistajan tarkoituksena ei ole laajentaa nykyisiä rakennusalueita, joten ko. pyyntikuoppaa ei uhkaa tuhoutuminen. Omakotitalohanketta suunnitellut yritys on mennyt konkurssiin, joten rakennussuunnitelmat ovat peruuntuneet.

Helsinki 31.12.2001

*Simo Vanhatalo*

Simo Vanhatalo, HuK

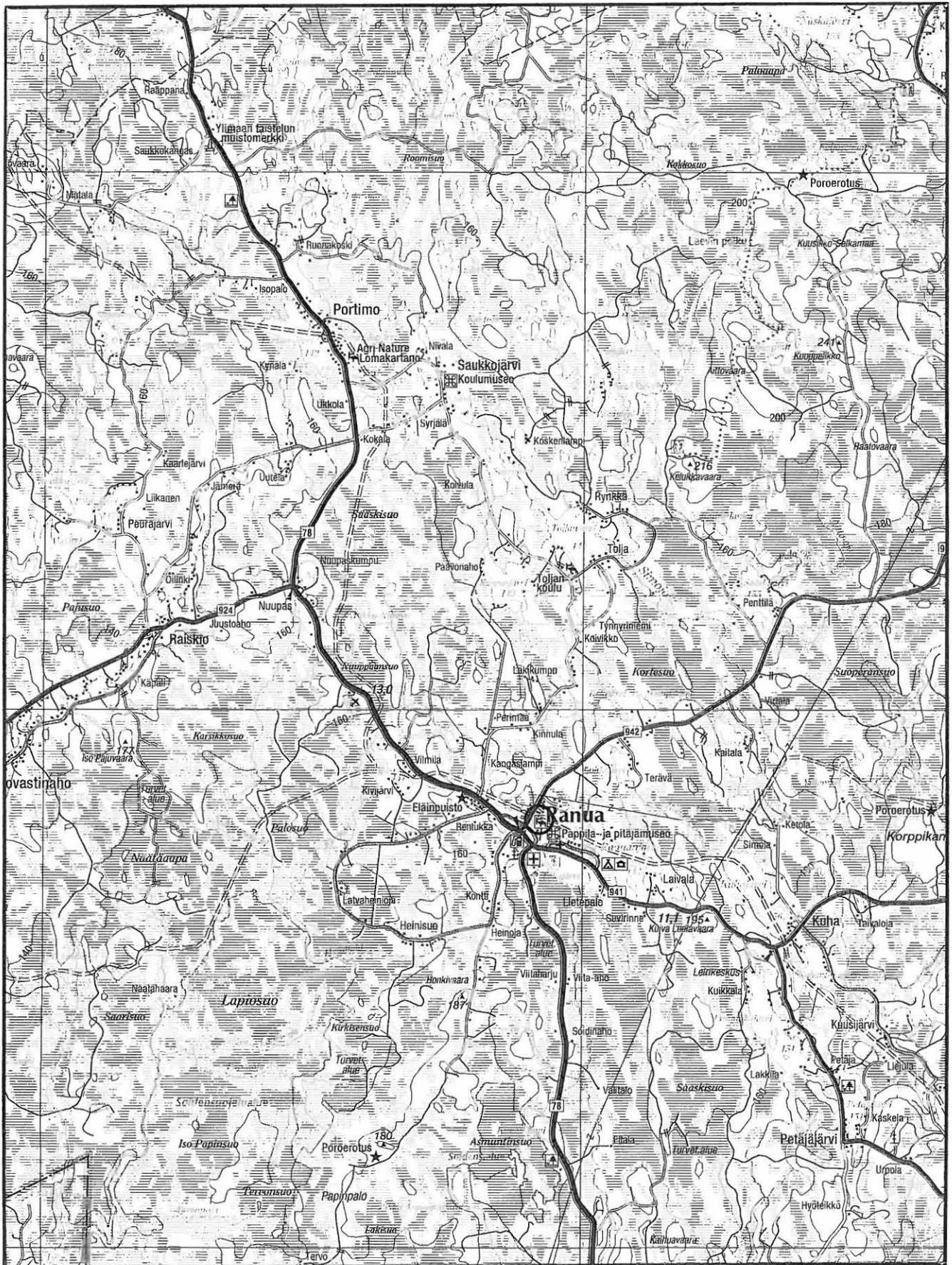
## VALOKUVALUETTELO

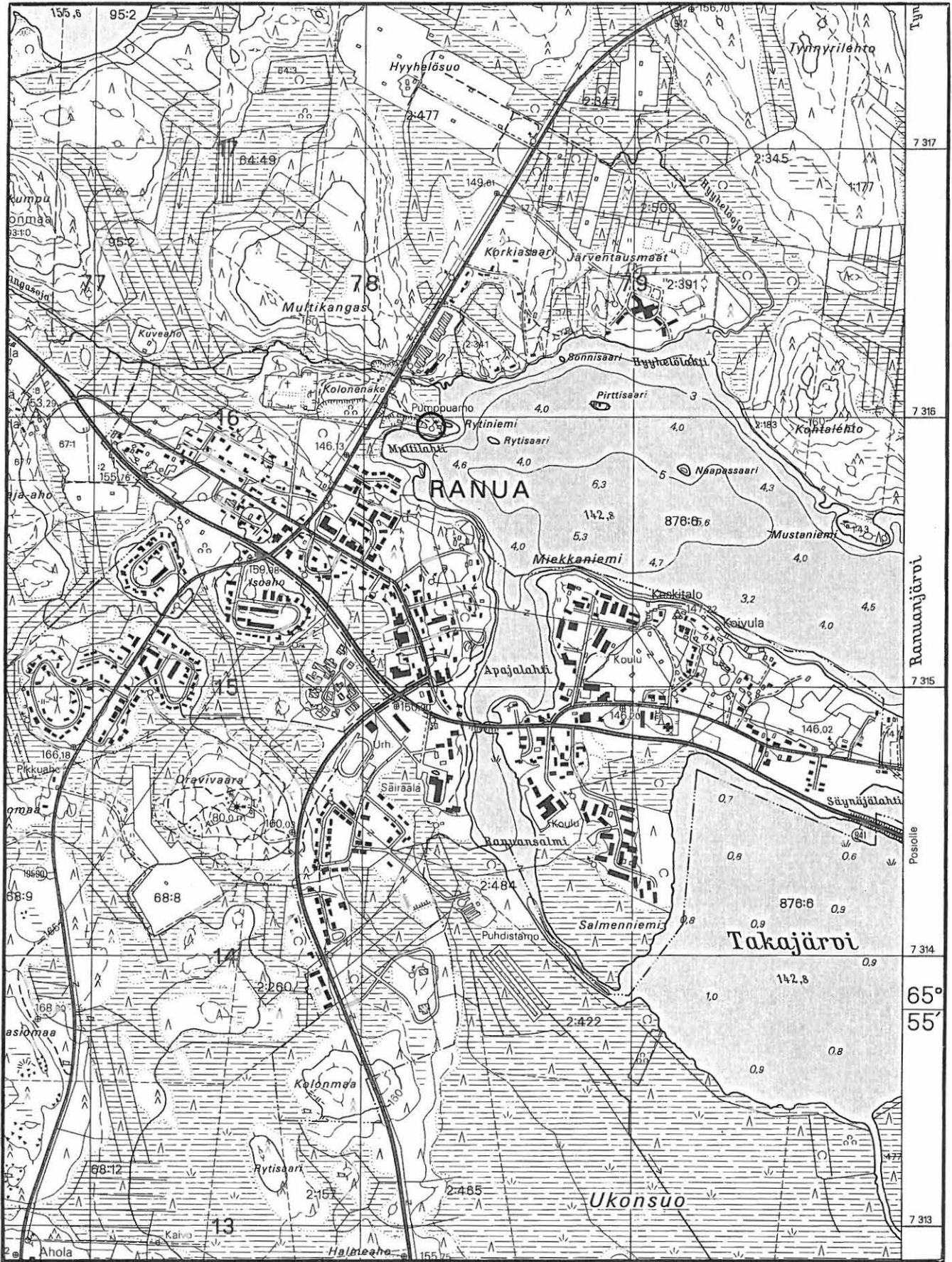
RANUA 1 Kolonenäke

kuvaaja: Simo Vanhatalo 2001  
negatiivikoko: 6x6

- F.120890 / K.1 Rytiniemen itäkärkeä, vasemmalla Multilahti, kuvattu idästä.
- F.120891 / K.2 Rytiniemen itäkärkeä, taustalla harjanteen korkeimmalla kohdalla on ollut pyyntikuoppia ja A. Äyräpään v. 1922 koekaivausalue, kuvattu idästä.
- F.120892 / K.3 Rytiniemen itäkärkeä, taustalla harjanteen korkeimmalla kohdalla on ollut pyyntikuoppia ja A. Äyräpään v. 1922 koekaivausalue, kuvattu itäkaakosta.
- F.120893 / K.4 Rytiniemen itäkärkeä, etualalla kesämökkitontin piha-aluetta, kuvattu itäkaakosta.
- F.120894 / K.5 Kolonenäkkeen itäisin ja ainoa säilynyt pyyntikuoppa on kuusen kohdalla, kuvattu idästä.
- F.120895 / K.6 Kolonenäkkeen itäisin ja ainoa säilynyt pyyntikuoppa on kuusen kohdalla, kuvattu idästä.
- F.120896 / K.7 Kolonenäkkeen itäisin ja ainoa säilynyt pyyntikuoppa on kuusen kohdalla, kuvattu itäkaakosta.
- F.120897 / K.8 Kolonenäkkeen itäisin ja ainoa säilynyt pyyntikuoppa on kuusen kohdalla, kuvattu etelälounaasta.
- F.120898 / K.9 Kolonenäkkeen itäisin ja ainoa säilynyt pyyntikuoppa on kuusen kohdalla, kuvattu lounaasta.
- F.120899 / K.10 Rytiniemen harjua, kuvattu länsiluoteesta.
- F.120900 / K.11 Rytiniemen harjua sorakuopan pohjoisreunalla, taustalla niemenkärjessä oleva kesämökki, kuvattu länsiluoteesta.



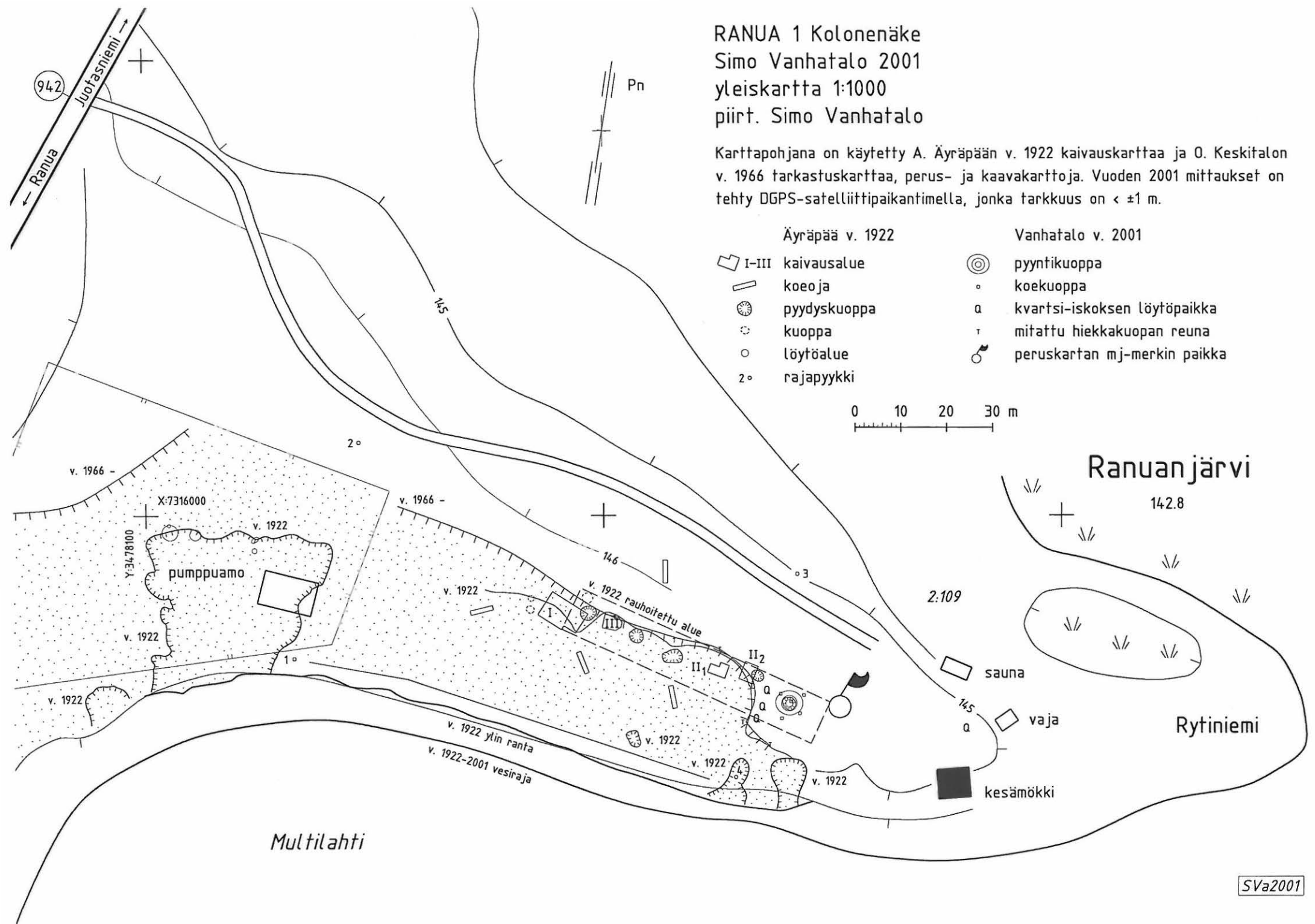
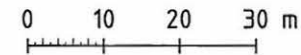




RANUA 1 Kolonenäke  
Simo Vanhatalo 2001  
yleiskartta 1:1000  
piirt. Simo Vanhatalo

Karttapohjana on käytetty A. Äyräpään v. 1922 kaivauskarttaa ja O. Keskitalon v. 1966 tarkastuskarttaa, perus- ja kaavakarttoja. Vuoden 2001 mittaukset on tehty DGPS-satelliittipaikantimella, jonka tarkkuus on  $< \pm 1$  m.

- | Äyräpää v. 1922   | Vanhatalo v. 2001            |
|-------------------|------------------------------|
| I-III kaivausalue | pyyntikuoppa                 |
| koeoja            | koekuoppa                    |
| pyydyskuoppa      | kvartsi-iskoksen löytöpaikka |
| kuoppa            | mitattu hiekkakuopan reuna   |
| löytöalue         | peruskartan mj-merkin paikka |
| 2° rajapyykki     |                              |







KUVA 1 / F. 120890

Rytiniemen itäkärkeä, vasemmalla Multilahti, kuvattu idästä.

KUVA 2 / F. 120891

Rytiniemen itäkärkeä, taustalla harjanteen korkeimmalla kohdalla on ollut pyyntikuoppia ja A. Ayräpään v.1922 koekaivausalue, kuvattu idästä.

KUVA 3 / F. 120892

Sama, kuvattu itäkaakosta.

KUVA 4 / F. 120893

Rytiniemen itäkärkeä, etualalla kesämökkintontin pihaluetta, kuvattu itäkaakosta.



KUVA 5 / F. 120894

Kolonenäkkeen itäisin ja ainoa säilynyt pyyntikuoppa on kuusen kohdalla, kuvattu idästä.

KUVA 6 / F. 120895

Sama.

KUVA 7 / F. 120896

Sama, kuvattu itäkaakosta.



KUVA 8 / F. 120897  
Kolonenäkkeen itäisin ja ainoa säilynyt  
pyyntikuoppa on kuusen kohdalla, kuvattu  
etelälounaasta.

KUVA 9 / F. 120898  
Sama, kuvattu lounaasta.



KUVA 10 / F. 120899  
Rytiniemen harjua, kuvattu länsiluoteesta.



KUVA 11 / F. 120900  
Rytiniemen harjua sorakuopan pohjois-  
reunalla, taustalla niemenkärjessä oleva  
kesämökki, kuvattu länsiluoteesta.